

Jonas Staal benadrukt dat Agema's architectuur naadloos past binnen het samenlevingsmodel dat de PVV voorstaat. 'En de hardwerkende Nederlander staat voor discipline, efficiency en productiviteit. Elke vorm van on-productiviteit moet worden weg gezuiverd.'

Beeldende kunst

REPORTAGE

Voor zijn **Politiek Kunstbezit III** liet Jonas Staal zich inspireren door de scriptie van PVV-politica Fleur Agema. Door **Victor de Kok**

Blauwdruk

De in het duister gehulde ruimte breekt het verzet van de binnenkomende gevangenen. Het enige streepje licht in de cel komt uit een spleet in de muur die de naam raam niet mag dragen. Zo ziet de gevangenis van PVV-Kamerlid Fleur Agema eruit. In 2004 ontwierp ze het gebouw, voor haar masterscriptie architectuur.

Rond de dertig schetsen van haar hand vond kunstenaar Jonas Staal in de la met afstudeerscripties van de Hogeschool van de Kunsten Utrecht.

Tekeningen van een gefaseerd gevangenismodel met zeer strikte leefregels. Iedere gevangene begint in de eerste fase, het Fort, geïsoleerd van elk contact met de samenleving. Bij goed gedrag belanden ze in volgende fases: de Legerplaats, de Artillerie-inrichting en de Wijk. Zo verwerven de gedetineerden steeds meer vrijheden.

Staal studeerde, evenals Agema, aan de Aki Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving. 'Een hele progressieve kunstacademie', zegt hij. 'Het is vrij ongebruikelijk om er zo'n conservatieve denker als Agema te ontwaren.' Hij werkte *Gesloten Architectuur* - zo noemde ze haar thesis - uit als derde deel van zijn reeks *Politiek Kunstbezit*. Samen met architecten en ontwerpers nam Staal Agema's ideeën over een gevangenis als uitgangspunt voor een publicatie, een maquette, een film en een theaterstuk.

Omdat de gevangenis schetsen vergezeld gaan door beschrijvingen van een fictieve rondleiding en een uitgewerkt locatieplan, meent Staal een secure weergave van het ontwerp te hebben gemaakt. Zo schrijft Agema in haar scriptie over 'ruimten die voornamelijk bestaan uit beton'. En over de cellen in haar gevangenis: 'Oei, wat is het hier klein en laag ook. Op de vloer ligt een matrasje, het is een bed realiseer ik me.'

Zo ontstaat er in de uitwerking van Staal een straffe inrichting waarbij licht en ruimte corresponderen met het gedrag van de gevangenen. De kleur van de betonnen muren en het grint om de gebouwen heen verschieten van zwart (het Fort) naar wit (de Wijk.) Cellen gaan van piepklein naar iets groter en krijgen er steeds een raampje bij. Het sociale contact neemt per fase toe. Kortom: een strikte heropvoeding doormiddel van straffen en belonen.

Agema's heeft een zeer streng reïntegratiesysteem voor ogen waarin 'passieve lummelaars' transformeren tot hardwerkende Nederlanders. 'Vergis je niet,' zegt Staal, 'veel Nederlanders zullen zo'n gevangenis graag zien herrijzen.' Hij benadrukt dat Agema's architectuur naadloos past binnen het samenlevingsmodel dat de PVV voorstaat. 'En de hardwerkende Nederlander staat voor discipline, efficiency en productiviteit. Elke vorm van on-productiviteit moet worden weg gezuiverd.'

Staal werpt de theorie op dat Age-



Politiek Kunstbezit III: Gesloten Architectuur van Jonas Staal naar ontwerp van PVV-kamerlid Fleur Agema. Ze ontwierp voor haar masterscriptie architectuur een gevangenisgebouw.

ma tot haar gevangenis is gekomen omdat ze zelf opgesloten raakte. In haar eigen lichaam, wel te verstaan. In 2001, tijdens haar masteropleiding, wordt ze getroffen door de ziekte van Dupuytren, een zogenaamde koetsiershand. Haar rechterhand bewegen gaat steeds lastiger, waardoor een carrière als architect abrupt wordt beëindigd. Staal:

Hoe&wat

De publicatie kan worden besteld en gratis gedownload via productiehuis Onomatopee (onomatopee.net). De maquette en film zijn vanaf vandaag te zien in de tentoonstelling 1:1 met Hans van Houwelingen in Extra City Kunsthal Antwerpen (extracity.org). Het theaterevenement vind plaats op 21 en 22 december in Frascati Amsterdam (theaterfrascati.nl)

'Pas daarna ontstonden het gevangenisontwerp en haar interesse voor de politiek. Een manier om op haar ziekte, opsluiting in haar eigen lichaam, te reageren door anderen hun vrijheid te ontnemen.'

Eenzelfde ontwikkeling maakte PVV-leider Geert Wilders en nummer drie Martin Bosma door, bepleit de kunstenaar. 'Wilders kwam als VVD'er, voordat hij zijn radicale gedachtegoed verspreidde, niet in de politiek voor. Bosma mislukte bij de publieke omroep. De gehele top drie van de PVV reageert op de eigen uitsluiting, met de uitsluiting van anderen: onder meer van de moslimgemeenschap. Het toont hoe een persoonlijke ervaring tot een collectief politiek programma kan leiden.'

De uitwerking van Agema's gevangenis moeten we volgens Staal zien 'als een blauwdruk van een samenleving waarin de kiemen voor een controlemaatschappij zijn te aanschouwen.' En daartegen verzet hij zich. 'We bewegen ons steeds meer naar een samenleving waar privacy wordt

opgegeven voor veiligheid. De veiligheidsindustrie zorgt er straks voor dat we geen gevangenis nodig hebben. Denk aan de gated communities. Iedereen is straks gevangen in zijn eigen sociale condities, arm en rijk gelijk.'

Daarom niet alleen concrete uitwerkingen van Agema's ontwerp, maar ook een eenmalig theaterprogramma, in samenwerking met Frascati. 'Ik nodig denkers en schrijvers uit om tegenvoorstellen te doen voor de gesloten, repressieve samenleving die de Agema en de PVV voor ogen hebben. Een soort denktank.'

Agema wil niet reageren op het project. Maar Staal heeft inmiddels contact met haar gehad: 'Ze stelt mijn uitwerking ter discussie. Er zitten kleine en grote fouten in, zegt ze. En dan gaat het niet zozeer om het uitgewerkte model, maar om mijn psychologische these. Volgens haar bestaat er geen verband tussen haar ziekte en de gevangenis of het PVV-gedachtegoed.' Dat kan Staal zich moeilijk voorstellen, mag wel blijken.